

FIȘA UNEI LOCALITĂȚI DISPĂRUTE: JUPALNICUL

ALEXANDRU BOTU

ALEXANDRU CATERIN BOTU

În cele ce urmează, într-o schemă impusă de o metodologie de lucru nefirească cititorului dar obligatoriu de precizat, se prezintă o parte dintre rezultatele documentării.

Partea a-II-a

3. Pozitionare (localizare) geografică³:

-longitudini extreme⁴: 44,71 - 44 74

-latitudini extreme : 22 38 - 22 41

-altitudini extreme: 53.8 m (malul Cernei în fața satului Tufări și cca. 44 m apa Dunării) - 525m (la nord de Făsuiște și Fântana Moșului). Deoarece în mare măsură suprafața dintre șoseaua națională și Dunăre era inundată atunci când debitul Dunării creștea semnificativ, diferența de nivel față de nivelul mediu era doar de câțiva metri. La cote foarte mari ale Dunării, apa acesteia înainta prin canale și prin culoarele de scurgere chiar și dincolo de șoseaua națională (Fig.7și Fig.8), spre strada Alionului, pornită spre apus din fața gării. Sistemul de diguri cu care era controlat cursul la vărsare al Cernei și taluzarea și înălțarea malului Dunării de sub Alion până la Șantierul Naval erau supuse la o presiune covârșitoare în astfel de situații. Inundațiile nu erau determinate exclusiv de debitul foarte mare, ele putând fi și urmarea îngreunării curgerii datorate blocajelor cu sloiuri, barajelor de gheață.

³ Toate datele sunt legate de situația de dinainte de inundare

⁴ Coordonatele sunt date în "sistemul Google", pe hărțile topografice românești avute la îndemână aceste coordonate nu se suprapun foarte exact.



Fig.7. Inundarea luncii dintre Strada Aurel Vlaicu și Dunăre, detaliu fotografie W. Pragher, 1937

<http://www.landesarchiv-bw.de/plink/?f=5-179949-1>

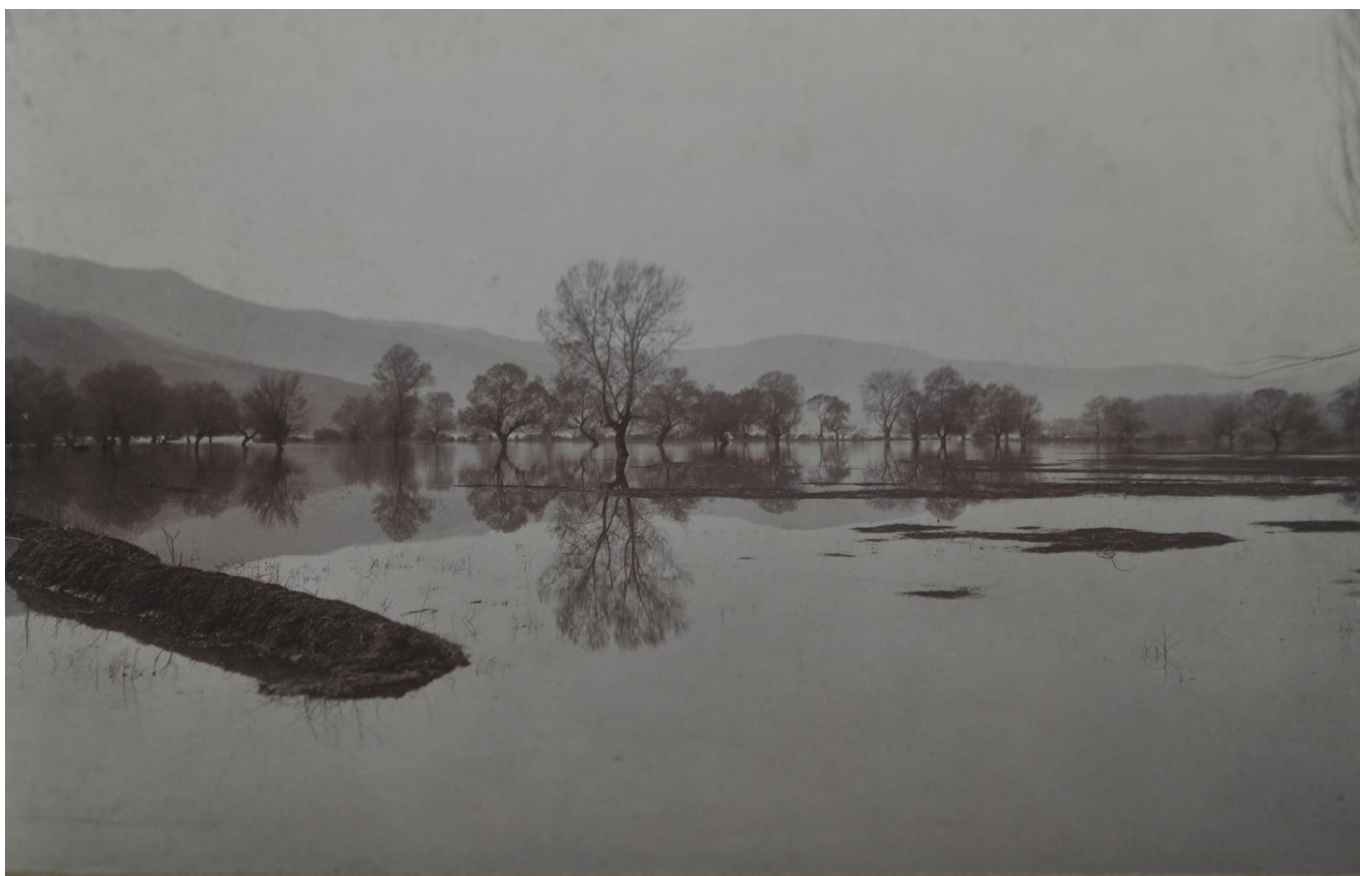


Fig.8. Inundarea luncii dintre Strada Aurel Vlaicu și Dunăre, fotografie din Arhivele Naționale Drobeta Turnu Severin (primita de la Tudor Rățoi)

-longitudine si latitudine centre (geografice, politice, administrative):

Vechiul centru administrativ al localitatii era amplasat puțin mai la est de actualul Parc Ion Dragalina, cam la coordonatele: 44,723- 22,398 (v.Fig.9 și nota ²). Șoseaua Națională care traversa satul își avea traseul puțin mai la est de actuala insulă Pescăruș.

4. Apartenență și subentități (geografice, administrative)

-în diferite perioade, de când până când, de ce:

Jupalnicul Vechi era partea cea mai veche și vatra extinsă a acestei părți din localitatea Jupalnic. La începuturile sale era poate doar un chiorchine de colibe (termenul de colibă se păstrează și astăzi, fiind asociat cu construcții care nu au nimic în comun cu colibele din Țara Românească, fiind construcții serioase realizate din lemn, cu fundații de piatră, având de multe ori și pivnițe, cu mai multe camere și acareturi, înconjurată de curți cu garduri rezistente. În aceste colibe locuiau aproape permanent cei care se ocupau de creșterea vitelor și de cultivarea poienilor, aprovizionând când era cazul pe ceilalți membrii de familie din vatra satului) împrăștiate pe valea superioară a pârâului Țurlui, coborâte spre partea inferioară a acestui pârâu abia după prezența în zonă a trupelor austriece.

Dacă este să luăm în considerare existența satului Jupalnic și înainte de atestarea sa, atunci putem considera că administrativ, ca sat, a putut face parte din formațiunea prestatală a lui Glad-Ahtum, apoi din Banatul de Severin până la cucerirea turcească, din sangeacul Orșova până în 1718, din Cercul Orșova aparținător de Districtul Orșova ori de Comitatul Caransebeș, până la integrarea în România, apoi a funcționat ca sat, comună în Plasa Orșova între cele două războaie și comună în raionul Orșova, până la desființarea sa.

Despre organizarea administrativă a spațiului bănățean este bine să se studieze spre exemplu: "ORGANIZAREA SPAȚIULUI GEOGRAFIC ÎN BANAT"-RAULARIAN RUSU, Timișoara, Editura Mirton, 2007,ISBN 978-973-52-0201-9. Despre apartenența administrativă și politică este bine să se parcurga paragraful dedicat cadrului istoric.

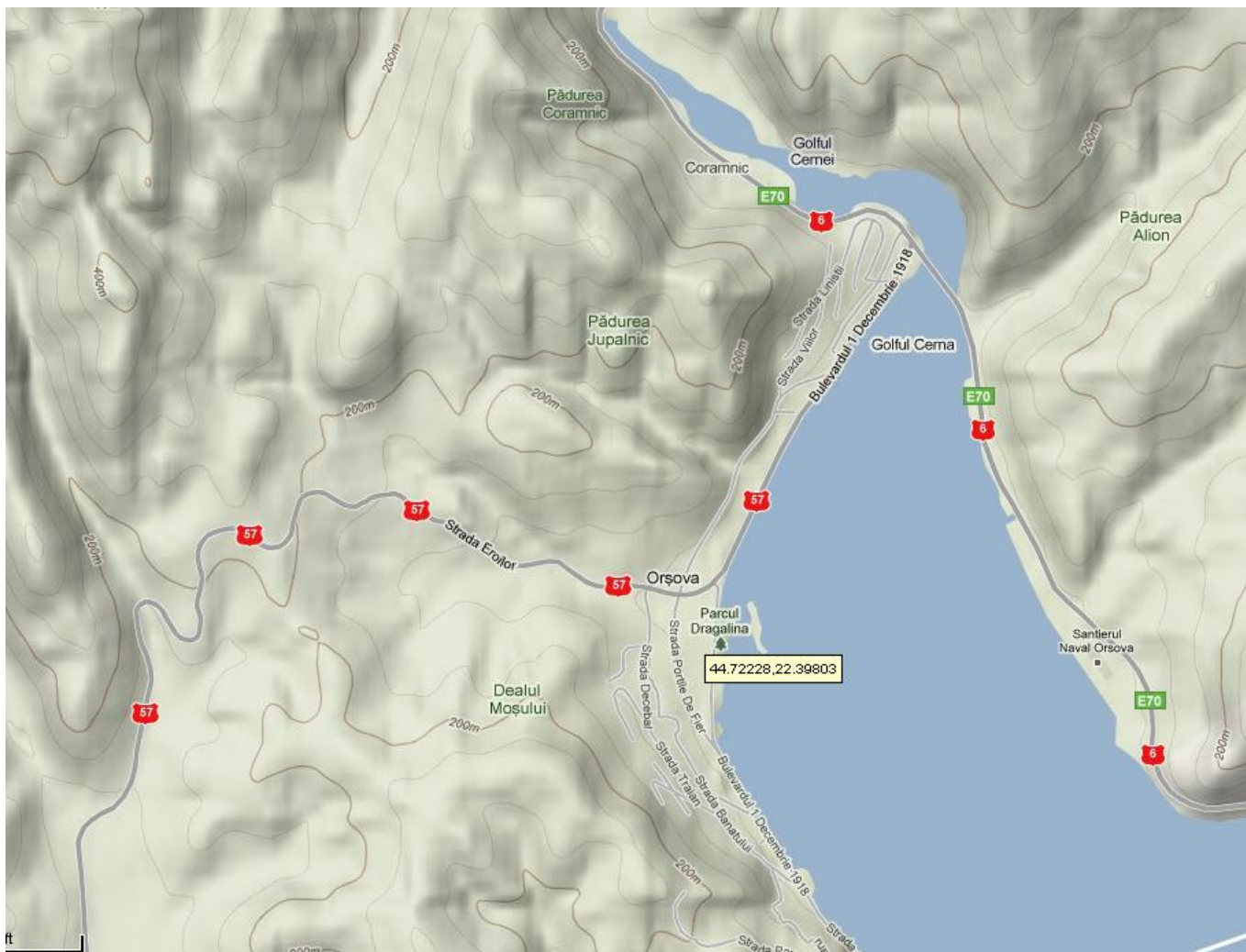


Fig.9. Detaliu Hartă Google cu coordonate și curbe de nivel

5. Informații geografice generale (detaliate):

-suprafață, întindere, forme fizice:

Din evidențele cadastrale actualizate la începutul secolului XX (Fig. 9), suprafața întregului Jupalnic era de cca. 650 ha, din care teren de pășune și luncă peste 557 ha ; suprafața aferentă satului era de cca. 250-300 ha. Pesty Frigyes apreciază că Jupalnicul (Nou și Vechi) s-ar fi întins peste 620 de ha. Nu cunoaștem dacă aceste aprecieri țin cont și de faptul că, așa cum rezulta din suprafața cadastrată detaliată, o parte din terenurile localității Jupalnic erau proprietăți ale unor locuitori din satele vecine (Tufări, Coramnic, Topleț) și chiar ale unor locuitori din Orșova și Mehadia. Dar această situație este specifică cam tuturor localităților din zonă, în parte situația menținându-se și astăzi. Aproximativ o treime din suprafața sa era în lunca Cernei, ceea ce a făcut ca –față de satele învecinate- să dispună de o suprafață agricolă mai mare și mai bună, jupălniceni fiind destul de înstăriți printre țărani din zonă. Aceștia au fost avantajați și

de apropierea Orșovei și de amplasarea principalelor obiective economice și de infrastructură (uneori și militare) pe terenurile lor din lunca Cernei.

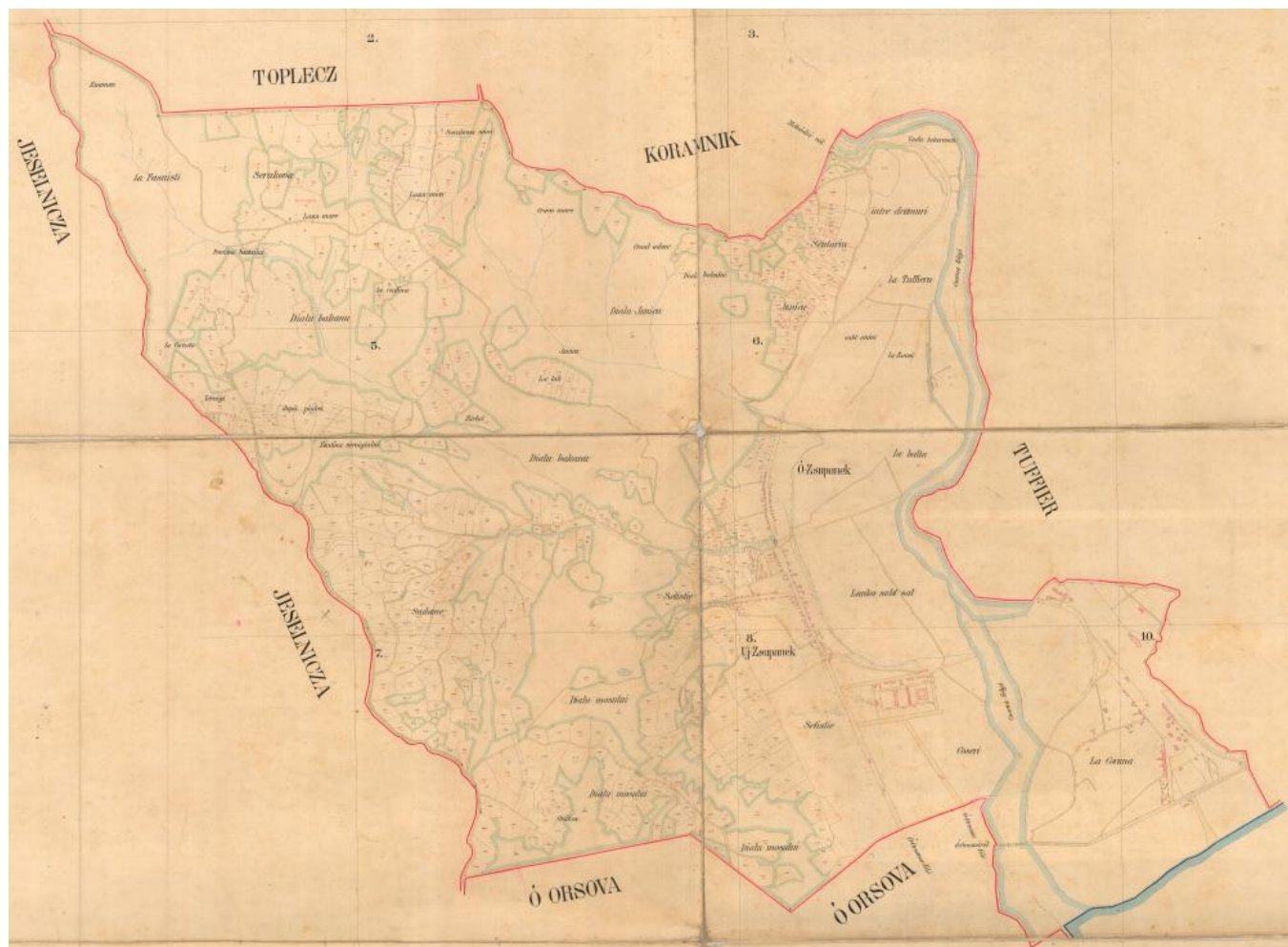


Fig.9. Suprafață, întindere, relief

Principalele forme fizice de relief:

caracterizare generala:

Dealuri periferice ale Munților Almăj cu coame de cca. 300 m coborâtoare spre Cerna (Culmea Poienilor, Culmea Bratinii, Seracova, Cornetul, Vernigi, Meje, Bârzuică, Moșului, Bisericii ș.a.) și ale Munților Cernei-Mehedinți, prin Coama Alionului, în general acoperite cu păduri, dar și cu multe poieni, braăzdate de pâraie cu bazine hidrografice cuprinse pe teritoriul localității (Țurlui și Iznic) și aproape toată lunca Cernei, zonă inițial inundabilă.

caracterizare specifica:

- lunca Cernei, în care predomina vegetația de sălcii, plop și de arini în preajma malurilor joase ale Cernei, Iznicului și Țurluiului. Altfel, mai creșteau diverși copaci, cei mai mulți fiind salcâmi. Pământul fiind în general acoperit cu un strat subțire vegetal peste straturile de măr și de nisip, aduse prin aluviunile Cernei și celor două pâraie, nu oferea condiții prea bune pentru o cultivare productivă, fiind în multe părți folosit și ca pășune ori livadă, ori lăsat ca zăvoi și pârlăgă. Dar partea cultivată era alocată în bună măsură pentru porumb, dovleci, fasole, ceva zarzavaturi, pomi fructiferi s.a.;

- văile pâraielor, în principal ale celor două pâraie, cea a Iznicului fiind mai mică ca suprafață dar și ca lungime, respectiv întindere față de albia pârâului, iar a Țurluiului acoperind o suprafață mult mai întinsă și denivelată. Pe valea Țurluiului, alunecările de teren erau mai frecvente, și astăzi producându-se în anumite zone, cu consecințe uneori dramatice. Cum nu toate micile "caldari" din relieful deluros au drenaj la văile pârâurilor și pârâiașelor, în acestea se adună și bălțește temporar apa;

- dealurile, în esență fiind vorba de patru culmi mai importante, două de mărginire pe limitele nordice (Brătinii, Poienilor) și vestice (Cornetu, Vernigi, Meje) și două de interior, respectiv Culmea Băcanu și apoi Viilor, între Iznic și Țurlui și Dealul Moșului spre Cioaca Mare împreună cu culmea coborâtoare pe dreapta Țurluiului numită Dealul Bisericii.

-vecinătăți :

Satul Jupalnic se învecina (conf. Detaliului din Fig.10) cu :



Fig. 10. Detaliu Hartă (cca 1900)

- satul Coramnic, în nord-est, având graniță comună pe Cerna de la Vadul Tătărescu până la poalele Culmei Dobra, pe această culme și apoi pe Culmea Poienilor până la întâlnirea cu Culmea Brătinii;
- satul Topleț, la nord vest, de la Culmea Brătinii până la Fântâna Moșului;
- satul Ieșelnița, la vest, între Fântâna Moșului, coborând pe culmi și văi (Fasuiște, Cornetu, Vernigi, Meje, Bârzuică) până la Cracul Vicanu, cea mai lungă graniță;

- Orșova la sud, de la Cracul Vicanu, pe lângă o parte din izvoarele pârâului Grațca, printre Cioca Mare și Cioaca Mică, atingând Cerna la cca. 1 km spre nord de pod și coborând pe aceasta până la Dunăre;
- Dunărea la sud est, de la vărsarea Cernei și până sub Dealul Alion;
- satul Tufări, la est, de la Dunăre pe sub Alion până după gara, apoi pe valea lui Ivan până la Cerna și apoi "aproximativ" pe Cerna până la Vadul Tătărescu.

-climat:

Temperat continental moderat determinat de circulația atmosferică din sud-estul Europei și de regimul radiațiilor solare corespunzător latitudinilor medii. Media anuală 11° C, maximă 44,2°C în iulie 2007, minimă -24,5°C în ianuarie 1947 și 1985, zile fără înghet - 250.

Precipitațiile însumează în jur de 680 l/m²; în 13 iulie 1999 au căzut 204 l/m² în 24 de ore.

În sezonul rece bate vântul Coșava, un curent de descărcare de tip Bora, între depresiunile Getică și Panonică (conform *Orșova, scurtă caracterizare-N. Șelău, pentru studenții Facultății de Geografie ai Universității București*)

-hidrografie:

Teritoriul Jupalnicului era mărginit pe porțiunea sa sud-estică de vărsarea Cernei în Dunăre și de Fluviul Dunărea, între vărsarea Cernei și până sub Dealul Alion. Ulterior, terenul dintre Cerna, Dunăre și Alion, aparținător de Jupalnic înainte de primul război mondial, a devenit teritoriu al Orașului Orșova. Chiar dacă traseul căii ferate, Gara Orșova, Portul de mărfuri Orșova, Rafinăria de Petrol, Monumentul/Capela Coroanei au fost așezate pe teritoriile Jupalnicului (covârșitor) și ale Tufărilor în secolul XIX, deoarece Orșova era localitatea emblemă în zonă, toate acestea au fost atribuite Orșovei.

Rețeaua hidrografică aferentă Jupalnicului este prezentată schematic în Fig.11. În aceasta se disting:

- **Dunărea**, al doilea fluviu european, avea la Jupalnic (Orșova) un nivel mediu de 44 m față de nivelul mării, curgând lin în direcție nord-estică, pentru a îmbrățișa după cca. 2 km insula Ada Kaleh și a intra, mai apoi, după o cotitură spre est, în hațișul de stânci de la Porțile de Fier.

Nu vom insista aici pe o descriere mai detaliată a caracteristicilor fluviului pe mica porțiune de graniță cu Jupalnicul;

- Cerna, marea parte a acesteia de la Coramnic la vărsare, a avut cursul pe teritoriul Jupalnicului ori la granița dintre acesta și Orșova, Tufări și Coramnic. În cateva cuvinte, *Cerna propriu – zisă* (v.<http://www.domogled-cerna.ro/hidrologie.htm>) începe de la împreunarea Izbucului ce apare de sub Ciuceava Chicerii, cu apele Cernișoarei ale cărei izvoare se află la peste 9 km amonte sub Vf. Paltina la 2070 m altitudine. Bazinul hidrografic al Cernei este puternic asimetric, marea majoritate a afluenților fiind pe partea dreaptă. Afluenții mari ai Cernei având lungimi între 8-10 km își au obârșia în Munții Godeanu la altitudini mari (Cărbunele format prin unirea pâraielor Cărbunele și Rădoteasa; Iovanul format prin unirea pâraielor Mocirliu și Scărița; Balmeșul; Olanu format prin unirea pâraielor Mihoc, Olănelul, Pârâul Lung și Sterminosul). La vărsare, Cerna avea un debit

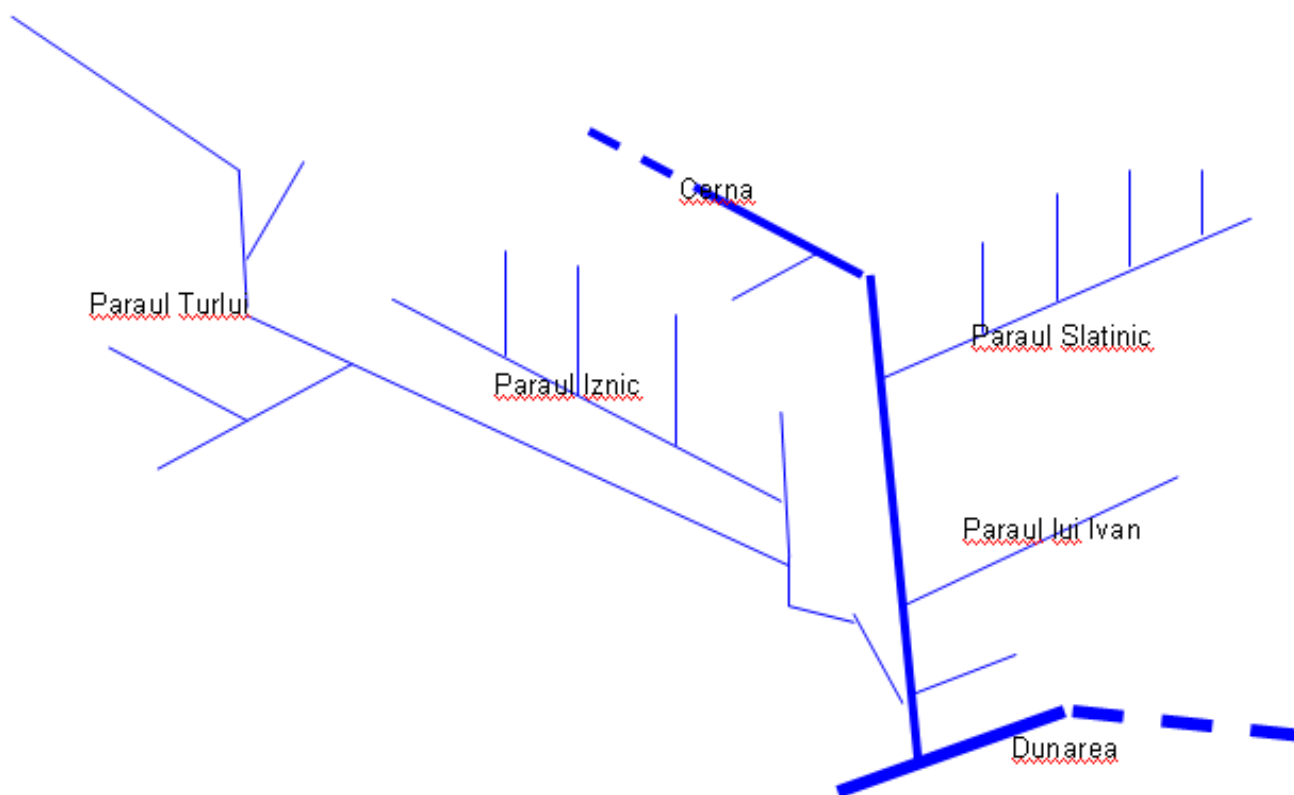


Fig.11. Rețeaua hidrografică la Jupalnic

impresionant pentru un râu cu un bazin hidrografic relativ redus (1.433 km²) o lungime mică (84 km) și o curgere înca vioaie, iar atunci când se umfla la potoape ori topirea zăpezilor era capabilă să treacă de malurile îndiguite și să inunde lunca. Cerna adună și principalele pâraie ce se formau și traversau teritoriul Jupalnicului, respectiv Țurlui și Iznic. Dar nu erau numai

acestea, un mic pârâiaș se vărsa în Cerna între Iznic și Vadul Tătărescu, și cel puțin alte două pârâiașe se vărsau în Cerna între Cimitirul Jupalnicului și Orșova. Contribuția lor la debitul Cernei era însă total nesemnificativă. Mai multe detalii despre traseul cursului Cernei în depresiunea Jupalnicului se găsesc în articolul „*Schimbări ale cursului Cernei în depresiunea Orșovei, înainte de vărsarea în Dunăre, până în anul 1972*”, la adresa:

http://conexiuni.net/arhiva/2010Iulie/Alexandru%20Botu_iulie_2010.htm. De asemenea,

două pârâiașe se vărsau în Cerna, pe stânga, unul pârâul lui Ivan, pe care se forma granița cu Tufări și pârâul lui Stamatie. Ambele își aveau obârșile și curgerea pe teritoriul Tufărilor, doar pârâul lui Stamatie curgea puțin la vărsare și pe teritoriul Jupalnicului.

- **Pârâul Țurlui**, izvorăște ceva mai la nord de locul La Făsuiște (La Făsuiști), unind două mici firișoare de apă, puțin mai la sud primind alte două izvoare, primul pe dreapta, al doilea pe stânga, chiar La Făsuiște. Inițial, pârâul are o curgere sud-sud-estica, până la întâlnirea cu un izvorăș pe dreapta sa la Fântâna Huzului, după care se îndreaptă spre răsărit, până la sud de Lazu Mare, primind pe stânga un mic izvorăș, după care curge aproape în direcție sudică, primind pe stânga încă un izvorăș de pe Dealul Băcanu. Ajuns între Dealul Băcanu și După Piatră își îndreaptă cursul spre sud-est și mai primește un afluent pe stânga și apoi unul pe dreapta, venind de la Fântâna Vernigiului, apoi își continuă cursul în aceeași direcție sud-estică primind pe dreapta un pârâiaș cu două izvoare, unul de sub Fântâna Vernigiului și unul de la Sudoame. Ultimul său afluent îl primește pe stânga, înainte de a intra pe teritoriul localității Jupalnic (Seliște), după care curge vertiginos până în luncă, făcând la dreapta prin spatele satului, pe vechiul curs al Cernei, pâna la vărsarea în acest râu. La ieșirea din sat primește pârâul Iznic (v. Fig.11 și Fig.12), venit din stânga sa;

- **Pârâul Iznic** (v. Fig.14), este tributar în totalitate Culmii Poienilor, izvorând în apropierea unirii acesteia cu Culmea Brătinii și mai primind apoi de pe sub culme, pe partea stânga, un prim pârâiaș de sub Cracul Mare, unul de sub Croul Adânc și apoi pe ultimul de sub Dealul Bobului, toate aceste formațiuni deluroase fiind culmi coborâtoare spre sud ale Culmii Poienilor. La ieșirea din vale, după traversarea șoselei naționale, pârâul Iznic mai primea un firicel de apă venind din nord, pe sub poalele dealului, care adună izvoarele mustind de sub Culmea Poienilor spre răsărit și apoi se îndreaptă spre sud ca să se verse în Pârâul Țurlui. Tratarea lui separată și nu ca afluent al Țurluiului se datorează faptului că până la schimbarea cursului Cernei, aliniat pe la poalele dealurilor, pârâul Iznic se vărsa direct în Cerna.

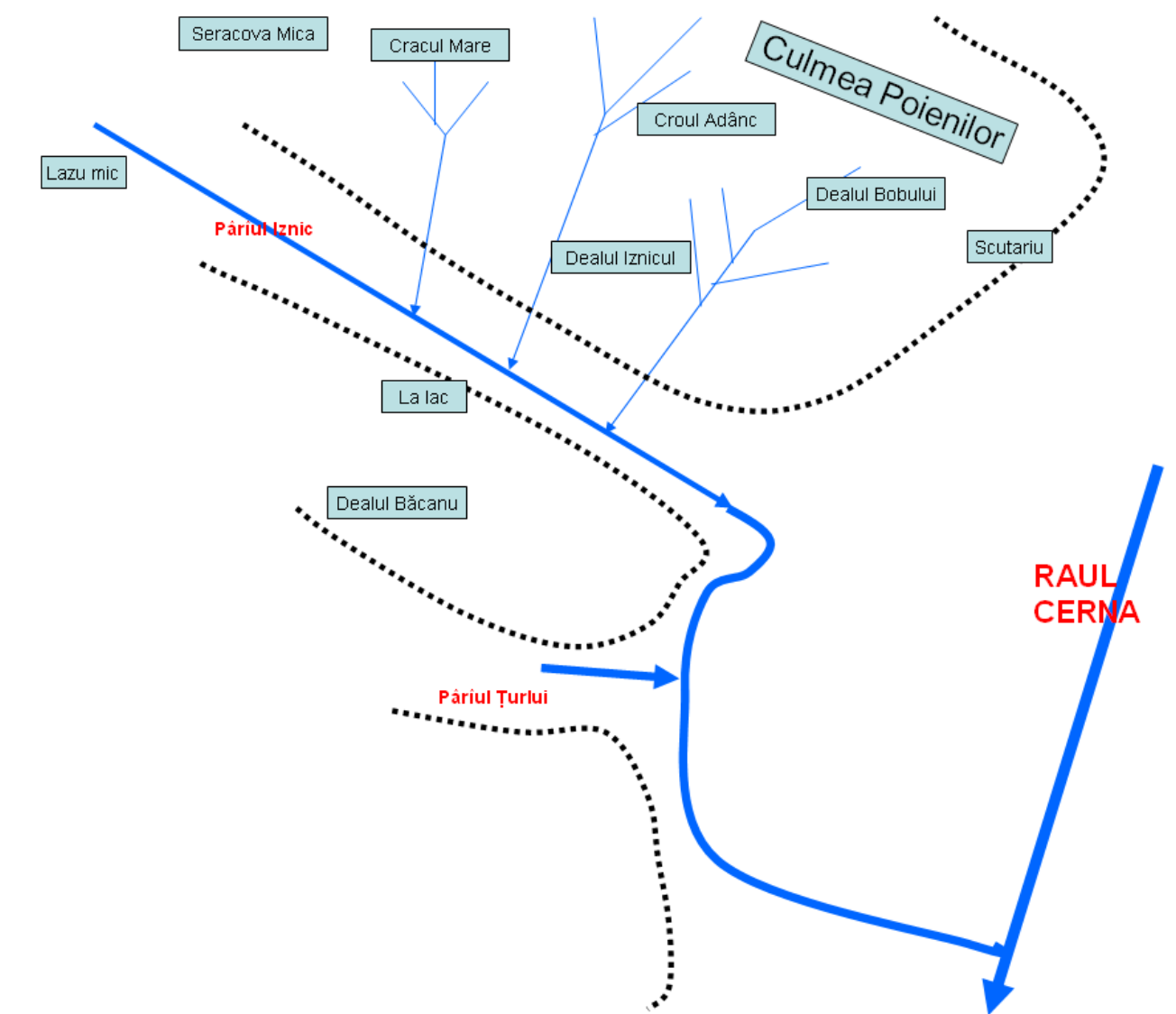


Fig.14. Bazinul hidrografic al Paraului Iznic

-Pârâul lui Stamatie se vărsa în Cerna mai la sud de Pârâul lui Ivan, adunându-și firicelul de apă de pe versantul vestic al Alionului, teritoriu aparținând de Tufări.

Conform *Atlas Complex Porțile de Fier-Planșa II*, din care este extras detaliul de mai jos (Fig.15), structura geologică este caracterizată de straturi cuaternare pe malul Dunării, terțiare și carbonifere în zona dealurilor și roci magmatice bazice între Plavișevița și Șvinița cu mici inserții de cretacic inferior în zona Mraconiei, Dubovei și Șviniței. Compoziția rocilor din albia Dunării, între Vârciorova și Șvinița este împărțită în fâșii de șisturi cristaline, șisturi argiloase, conglomerate, gresii, pietrișuri, nisip argilos (Orșova-Ieselnia), eruptive (gabrouri, serpentine, granite), calcare, marne și gresii calcaroase.

Structura tectonică prezintă o depresiune posttectonica ce include în fâșie partea nordică a Iloviței, Tufări, Jupalnicul, Orșova în totalitate și Ieselnia de lângă Dunăre, cuprinsă în clește de pânza getică a Munților Mehedinți, pânză care are și trei fâșii separate: una la Herculan pe lângă râul Cerna și alte două la Mraconia și Dubova. Se știe că în zonă se produc cutremure de suprafață, destul de frecvente, cu epicentrul la Herculan.

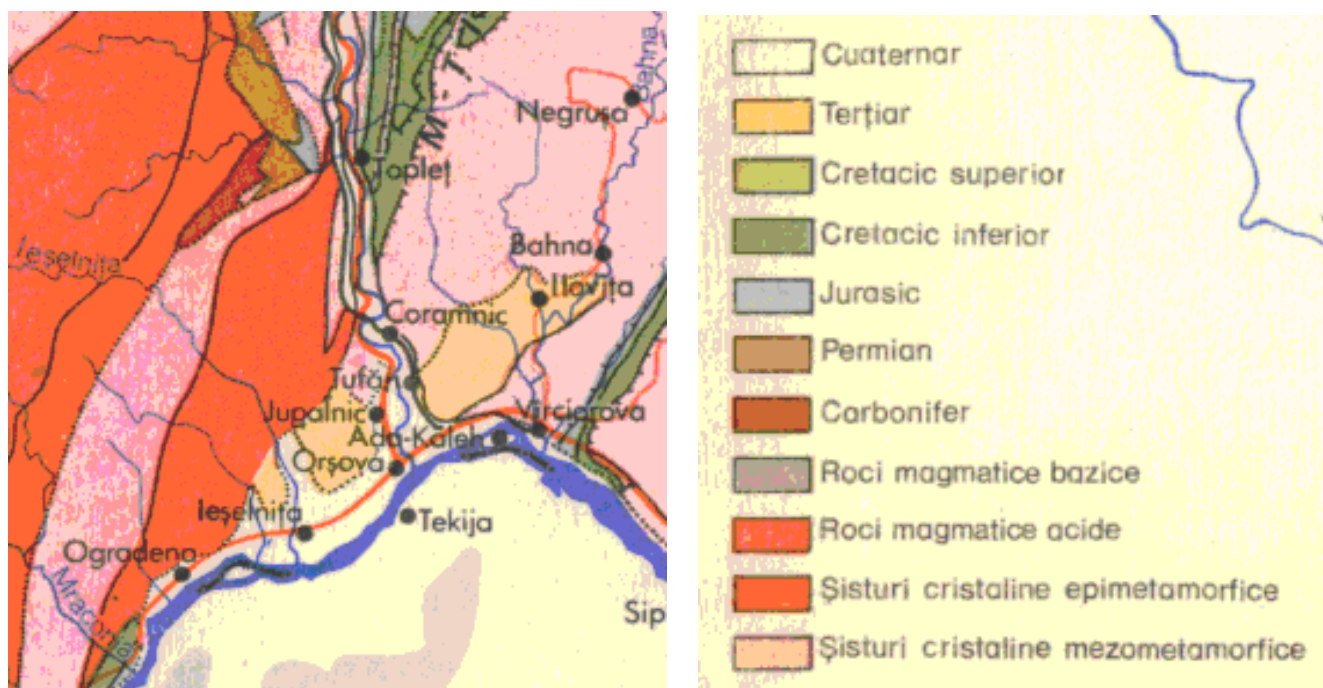


Fig.15. Detalii din Atlas Complex Porțile de Fier-Planșa II

-resurse naturale (subsol, sol, apă, floră, faună etc)

Nu se cunosc, cel puțin până la aceasta dată, resurse naturale semnificative în subsolul Jupalnicului. Dacă pe teritoriile învecinate se extrag banatite (Tufări), disponibile în straturile de suprafață, posibil existente și în subsolul Jupalnicului, prezența altor resurse în zona acoperită de

suprafața Jupalnicului nu a fost evidențiată. În general, resursele subsolului zonei, cu excepția celor deja cunoscute, par a fi nu fi în cantități rentabile de exploatat.

În ceea ce privește resursele de pe sol, acestea au constat în principal din păduri, pășuni, poieni și vegetația specifică dealurilor și luncilor Cernei (vegetația palustră a luncilor, vegetația mezofilă a luncilor, vegetația xerofilă a pajiștilor, vegetația segetală, vegetația ruderală, vegetația zăvoaielor, vegetația pădurilor, plante medicinale și melifere și culturile și plantațiile).

Cursurile de apă au fost prezentate la paragraful hidrografie. Inițial, Jupalnicul a avut o parte de graniță cu Dunărea și, prin asta, acces la resursele faunistice specifice ale acestui fluviu. Dar de exploatat energia motrică a cursului de apă, aceasta s-a limitat doar la Cerna, unde pe un canal bretea era construită o moară în fața localității Tufări, debitul celorlalte pâraie fiind insuficient pentru astfel de utilizări.

-flora:

Cercetări foarte serioase și sistematice privind flora s-au făcut în aria de cuprindere a actualului Parc Natural Portile de Fier începând de câteva secole.

Botaniștii din trecut, ca Schott, Heuffel, Grisellini, Janka, Pančić etc. au semnalat încă din secolul al XIX-lea bogăția florei, descriind taxoni noi pentru știință.

Studiile fitosociologice din Defileul Dunării își au punctul de plecare în anul 1931, odată cu organizarea de către Al. Borza a celei de a VI-a Excursie fitogeografică internațională în România, când participanții au parcurs itinerariul Svința-Tricule-Drencova, Cazane, Orșova, Insula Ada-kaleh și Vârciorova până la Gura Văii.

Printre rezultatele acestei excursii, se numără și o valoroasă contribuție publicată de K. Domin în 1932 care cuprinde primele informații fitosociologice din sectorul Cazane, Insula Ada-Kaleh și Vârciorova (v. <http://www.portiledefierpn.ro/biodiv1.html>).

O altă lucrare de referință importantă este: Cercetări floristice și de vegetație între Orșova și Eșelnița, Csürös S., Pop I., Hodișan I., Csürös-Kaptalan M., Contr.Bot., Cluj:277-311, 1968.

Pentru a înțelege mai bine specificitatea ariilor restrânse din vecinătatea unor localități, este normal să se facă mai întâi o vizionare la nivelul zonei extinse. Ultima lucrare monumentală de referință "Atlasul complex...plansele XXII-XXXII " reprezintă și în prezent o lucrare importantă și un document de raportare a investigațiilor ulterioare, așa cum se întâmplă și cu lucrarea din care extragem că:

“...Diversitatea floristică a Parcului Natural Porțile de Fier este explicată prin ipoteza interferării unor numeroase și variate valuri de migrație, provenite din diferite obârșii florogenetice, ale căror vestigii au dăinuit până azi la adăpostul stâncărilor abrupte.

Numărul mare de taxoni determinați până în prezent (1875 taxoni vasculari, dintre care 1749 specii, 120 subspecii, 6 varietăți, repartizați în 570 genuri și 131 familii) reprezintă 49,97% din totalul speciilor cunoscute în flora țării noastre. Astfel, pe 0,48% din suprafața țării, cât reprezintă teritoriul Parcului Natural Porțile de Fier, se află jumătate din numărul de specii cunoscute în flora țării noastre, ceea ce explică prestigiul floristic pe care l-a dobândit Defileul Porților de Fier..”conform lucrării:

FLORA ȘI VEGETAȚIA OCROTITĂ DIN PARCUL NATURAL PORȚILE DE FIER Sorina Ștefania MATACĂ ⁵

Doar prin urmărirea adnotărilor de pe planșele menționate ale *Atlasului complex...*, evidențiem bogăția floristică a zonei Jupalnicului prin:

-taxoni și cenotaxoni noi: *Gloeosporium linariae-genistefoliae*, *Clavaria fumosa*, *Marasmius languidus*, *Philonotis arnelli*, *Fagus sylvatica f.subcordata*, *Achilleo-Brometum tectori*, *Alyso-Sedetum subas.banaticum*, *Sclerantho-Syrenietum cuspidatae*, *Cotino-Carpinetum orientalis*, *Querco-Carpinion*

-endemisme: *rubus margaritae*, *rubus banaticus*

-vegetație: *Chrysopogonetum grylli banaticum*, *Quercetum cerris carpinetosum orientalis*, salcie, plop, carpinițel, stejar, gârniță, gorun, salcam, *taxus baccata*, *Aesculus carnea*, *Salicetum purpurea*, *Salici populetum* ș.a.

-continuare în Partea a III-a

⁵ Muzeul “Regiunii Porților de Fier”, Drobeta Turnu Severin